

Ismail Kadare Firmanul orb

Traducere din albaneză de
MARIUS DOBRESCU

HUMANITAS
fiction

Biserica Sfânta Sofia
murală

I

Vizirii se trezeau unul după altul. Deși niciodată nu dormiseră atât de aproape unul de celălalt (cortul ministrului de război era aproape lipit de cel al ministrului afacerilor externe, iar acesta din urmă la numai doi pași de cel al marelui vizir, ceea ce făcea și mai concretă ierarhia), era normal, ca în orice stat bine încheșat, ca ei să se trezească din somn în ordinea rangurilor. Era în data de 30 mai, albastrul cerului scliffea de-ți lua ochii și, în afară de asta, cei mai mulți dintre ei erau convinși că, odată cu Constantinopolul, se prăbușise întreaga creștinătate, așa încât vestea că marele vizir se trezise deja, în vreme ce ei erau încă în așternut, nu li se părea cine știe ce. După cum era de așteptat, unii dintre ei săriseră imediat în picioare, dar erau și câțiva care, fără a fi răniți sau bolnavi, se întorseseră pe partea cealaltă pentru a mai trage un pui de somn, ba chiar se spune că vornicul Palatului Viselor răspunsese la chemarea vecinului său, vistiernicul-șef, cu cuvintele: „nu mă mai bate la cap“.

Doar atunci când s-a aflat că sultanul însuși se trezise, totul s-a cutremurat din temelii. Săreau unul după

altul din pat, cu ochii umflați și cu cearcăne negre în jurul lor, se smulgeau cu greu din mrejele somnului, tânjind parcă să-și spele mâinile de sângele cu care și le mânjiseră în vis, se priveau uimiți unul pe altul, ca și când s-ar fi mirat că reușiseră să iasă din coșmarul acela, se întrebau: de ce ne-ai dat, Doamne, somnul acesta de plumb? Unii își aminteau că nu puseseră geană pe geană vreme de două luni, ori își repetau vechea zicală că „somnul e fratele morții“, în vreme ce alții șopteau că au fost într-adevăr aproape de moarte, dar au avut noroc să supraviețuiască și acestei ultime încercări.

Cerul sclipea vesel, iar ei, care cu o zi înainte nu ezitaseră să-și riște viața pe zidurile acelea blestemate, se temeau acum să nu se zgârie în țărâșii cortului, ori se apărau de vreo viespe, râzând mai apoi singuri de această teamă exagerată, în vreme ce un gând liniștitor și senin își făcea loc în mintea lor, anume că se treziseră într-o epocă nouă, complet nouă, în care viața avea o valoare de o mie de ori mai mare ca înainte.

De departe, din capitala cucerită, venea zumzetul armatei, care se afla în cea de-a treizecea oră de jaf și orgie.

Încă patruzeci și două de ore, își zise arhitectul Kaur. Era întins pe patul său tare și nici nu dormea, nici nu era treaz. Câteva imagini, cu care ar fi putut ușor înșăila un vis și tot atât de lesne să-l spulbere, îi stăruiau pe retină. Încerca să-și închipuie care dintre edificiile orașului fusese deja dărâmat și care va mai fi pus la pământ în intervalul de patruzeci și două de ore ce le mai rămânea ostașilor din cele trei zile cât fusese lăsat orașul la mila lor. Se așteptaseră la mai mult, atât ei,

cât și comandanții, poate chiar la o săptămână, sau măcar la cinci zile de jafuri, dar ordinul venise chiar din cortul comandantului suprem: trei zile, conform tradiției, nici o oră în plus.

De afară se auzi galopul unui cal strunit cu greu din goană, apoi zgomotul călărețului sărind din șa și, în cele din urmă, cuvintele lui: Cortul arhitectului Kaur? Îl cheamă sultanul, acum!

Garda arhitectului intră cu obrazul schimonosit de groază:

— Arhonda, arhitect efendi, te cheamă sultanul.

— Am auzit, răspunse arhitectul și se ridică din pat. Se îmbracă în grabă, își aruncă pe umeri mantaua albă cu semnul arhitectului armatei pe guler și ieși.

Încă de pe drum înțelese de ce-l chemau. Spre cortul sultanului, amplasat pe un maidan întins, alergau, urmași de gărzile lor, demnitarii și comandanții armatei. Odată ajuns acolo, află motivul exact al convocării: trebuia organizată intrarea triumfală în Constantinopol.

Dând din cap, răspunse salutarilor venite din toate părțile. Un asemenea entuziasm nu mai văzuse la nici o altă festivitate. Părea că s-au trezit cu toții în paradis după un lung coșmar.

În fine, sultanul ieși din cortul său. Îi spunea ceva marelui vizir, arătând spre împrejurimi. Era, după cum se pare, chiar el, și nu sosia lui.

După ce traversă strâmtoarea, mulțimea dregătorilor coborî de pe corăbii și se înșiră pe țărmul celălalt, unde așteptau caii. De departe, turla bisericii Sfânta Sofia strălucea în soare. Crucea se mai afla încă pe cupolă. Chipurile demnitarilor erau crisplate: oare sultanul

chiar avea de gând să intre în clădirea care arbora semnul blestemat?

Arhitectul amorțise. Visul de a pune piciorul în cea mai mare biserică din lume i se părea și acum la fel de imposibil ca nemurirea însăși. Repede, își zise, mai repede. Avea senzația că, dintr-o clipă într-alta, biserica se va năruși sau se va muta departe, înainte ca ei să ajungă acolo.

Cei din fruntea coloanei se îngrămădiseră între timp la intrare. Oamenii se ridicau în șa ca să vadă ce se află la poartă. Se auzea „uite că intră“. Vizirii descălecau, unii își întorceau privirile îngroziți, gata, gata s-o ia la goană înapoi. Ușa bisericii îi înghițea încetul cu încetul pe toți. Doamne, iartă-mă, își zise arhitectul trecând peste prag.

Simți cum capul și trupul îi fură absorbite de undeva, de sus. O lumină incredibilă, de o strălucire intensă, cobora din cupolă asupra lor. Arhitectul simți cum începe să se descompună. Mușchii, tendoanele care-i țineau, încheieturile i se topeau cu repeziciune. Fusese aruncat brusc în centrul universului. Nu-și închipuise vreodată că lumina închisă între zidurile unei construcții poate fi mai compactă și mai dominatoare decât cea liberă, de afară. Strălucirea aceea te făcea să te volatilizezi și, așa imaterial cum erai, te arunca în cele mai îndepărtate cotloane ale nemărginirii.

Arhitectul simți aceeași surprindere și la ceilalți. Ochii li se aburiseră ca și când ar fi încercat să-și domine bezna interioară, și haosul, și groaza, iar lupta asta era mai chinuitoare decât oricare altă luptă.

Privi chipul sultanului pentru a înțelege ce hotărâre va lua. Șirurile aurite de sfinți luceau trist. Chipurile lui Cristos și al mamei Lui, ba chiar și cele ale împăraților căzuți în genunchi în fața lor, erau și ele mâhnite. Încă se mai simțea mirosul lumânărilor și al tămâiei de la ultima slujbă, ținută cu doar o zi în urmă.

Sultanul își ridică din nou privirea spre lumina insuportabilă care cobora dinspre cupolă. Arhitectul și-l închipui rostind: Să dispară această lumină nerușinată! Să fie acoperită! Chiar acum!

II

Ca și când ar fi auzit ce-i șoptise la ureche sultanul marelui vizir, oamenii adunați afară șușotiră cu chipul împietrit de groază: după cum se vede, biserica va fi dărâmată.

Încă înainte ca suveranul să iasă din lăcaș, mesagerii, mai iuți ca vântul, alergară care-ncotro să transmită poruncile.

Din prag, arhitectul privi încă o dată în urmă. Pentru o clipă i se păru că salahorii vor da buzna în urma demnitarilor pentru a dărâma clădirea. Gândul că va trebui poate să se întoarcă înăuntru pentru a supraveghea doborârea cupolei îl străbătu în liniște. Își spuse că până în momentul acela ar fi putut s-o facă, dar acum îndoiala îl făcea să ezite.

Afară, lumina zilei, banală, calpă, ca o haină spălată de o mie de ori, atârna peste oraș. De departe veneau zgomote, tropăituri, strigăte de femei. Îi mulțumi lui

Dumnezeu că-i dăduse prilejul să vadă cea mai frumoasă construcție a lumii, înainte de fi dărâmată.

I se păru că aude primele lovituri de târnăcop în ziduri și închise ochii. Dar era un mesager care se prăvălise de pe cal dinaintea lui. Era chemat la sultan, de data asta numai el, fără nimeni altcineva.

Când intră în cort, ceilalți își întrerupseră discuția. Era prima dată când îl vedea de aproape pe sultanul Mehmet. Ar fi vrut să-i spună: cel puțin, pentru dărâmarea ei, nu mă însărcina pe mine, stăpâne. Dar tăcu.

Mehmet II îl fixă cu un soi de uimire, amestecată cu un zâmbet abia schițat.

— Am auzit de tine, îi spuse mutându-și privirea.

Zâmbetul avea în el un dram de curiozitate, ba chiar de teamă, iar arhitectul ar fi vrut din nou să-i spună: poți găsi pe altcineva s-o facă.

— Toți așteaptă ca eu să poruncesc dărâmarea Sfintei Sofia, zise sultanul. Tunurile sunt chiar pregătite. Salahorii așteaptă cu uneltele în mâini. Și butiile cu păcură, și gălețile cu pucioasă. Și tu, arhitectule, poate că ești gata. — Privirea malițioasă a sultanului fixa acum nu chipul arhitectului, ci un loc de pe trupul său, undeva, mai jos. — Așa că voi toți sunteți deja pregătiți...

Eu, nu, își zise în sinea lui arhitectul. Domnul mi-e martor.

În cele din urmă, sultanul zâmbi.

— Numai că eu am să vă dezamăgesc, spuse cu voce domoală. Eu voi face altceva. Ba chiar contrariul a ceea ce așteptați voi.

Arhitectului nu-i venea să-și creadă urechilor. Sultanul spuse că tocmai dăduse ordin să fie întrerupte

jafurile și orgiile ostașilor, deși nu trecuse nici jumătate din termenul de trei zile, că turcii nu sunt ca grecii, care distrug și pun la pământ orașele cucerite, că va face din Constantinopol capitala imperiului său, iar Sfânta Sofia, despre care se spune că ar fi centrul lumii, nu numai că nu va fi dărâmată, ci va deveni și mai frumoasă.

Arhitectul nu-și putea reveni din uimire. Își simțea încheieturile reci, iar sufletul de-a dreptul înghețat. Cum poate Sfânta Sofia să devină mai frumoasă decât e, Doamne? se întrebă în sinea lui.

— Te-am ales pe tine să faci asta, zise sultanul.

Și arătă cu mâna spre arhitect, ca și când s-ar fi îndoit că în fața sa se afla acesta, și nu altcineva.

Dar de ce? ar fi vrut să-l întrebe arhitectul. De ce m-ai ales pe mine, stăpâne?

— Cum ți-am spus, nici nu voi dărâma Sfânta Sofia și nici n-o voi arde, urmă suveranul. O voi face mai frumoasă, așa cum am zis.

— Nu.

Era deja târziu ca să mai ia înapoi acel „nu“. Îi ieșise deja pe gură și cei prezenți priviră în toate părțile, de parcă acel scurt cuvânt zbura de colo-colo ca o pasăre rănită.

— Sfânta Sofia nu poate fi mai frumoasă, Măria Ta, zise arhitectul.

Sultanul surâse. Era singurul dintre supuși care-i spunea „Măria Ta“ și „stăpâne“, după moda ghiaurilor. Dar lui îi făcea plăcere.

— Ba poate, Kaur, zise. Eu am să transform Sfânta Sofia din biserică în geamie. Iar tu, care ai îndrăznit să spui „nu“, chiar tu ai să faci asta.

Cuprins

Biserica Sfânta Sofia	5
Adio trecutului	27
Firmanul orb	69
Furtul somnului imperial	135
Neamul Hankonaților	153